

ԽՈՐՀՐԴ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

(Քաղաքում «Խորհրդ. Հայաստան»-ին — 1935)

ՄԱՄՈՒԼ. — Մեր մամուլի վիրխարի աճումը: — Մեր երկրի տնտեսական և կուլտուրական անախրնթաց վերելքը խոշոր չափով անդրադարձել է նաև մեր մամուլի վրայ: Ներկայումս Հայաստանում լոյս են տեսնում 42 անուն թերթեր և ամսագրեր՝ մոտ 130,000 տիրաժով, որից Երեւանում 11 թերթ և 12 ամսագիր՝ մոտ 100,000 տիրաժով, շրջաններում՝ 18 թերթ՝ մոտ 30,000 տիրաժով: Թ. 8 (4305):

ՈՒԴԻ-ԱՂՈՒԱՆԱԿԱՆ ՄԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. — Հայաստանի կուլտուր-պատմական ինստիտուտը՝ Նոր-Բայազետի շրջանում Սեւանի լճի մոտերքում, գտել է երկու արձանագրութիւն... նշանագրերն արամէական են, Աքեմենեան դարաշրջանի... լեզուն՝ Ուրի-Աղուանական է: Ստացուեց հետեւեալ տեքստը, որից պարզուում է որ գտնուած քարերը տապաններ են... բառացի թարգմանութիւնն է՝

« Իմացածից արեւ կատարեալ
Այստեղ է քո գիշերը — միայն ես չեմ
Հաւատացած գնացել այդ տեղ
Նա այդպէս ճշմարտութեան բարձրանալով... »

Քարի մնացած մասը կոտորուել, կորել է, ուստի և գրութեան միտքը լրիւ չէ:... Ազատ իմաստով թարգմանելիս՝ ստացուում է հետեւեալը. « Մեր իմացածիցը վեր դու, Աստուած կատարեալ (Արեւ) Այստեղ է քո գիշերը — միայն ես չեմ հաւատացած եկել այս տեղ նա այդպէս ճշմարտութեան հասցնելով »: Լեզուն Նիժի բարբառին է նման: Վարդաշէնի բարբառով արձանագրութեան տեքստը հետեւեալն է... Այս երկու բարբառների այս անշան տարբերութիւնը ցոյց է տալիս, որ Ուրի-Աղուան լեզուն մնացել է մինչեւ այժմ քարացումի մէջ՝ գիր ու գրականութեան բացակայու-

թեան պատճառով. և զարմանալի չէ որ մօտ 3000 տարւայ հնութեան հասնող այս արձանագրութեան լեզուն նման է ներկայ Ուրի-Աղուանական լեզուին: Թ. 3 (4301):

ՀՆԱԳԻՏՈՅՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ. — Դառնի գիւղին կից, Ազատ գետի ափին... ուր շատ հնուց գոյութիւն է ունեցել Հայաստանի ամուր բերդերից մէկը, մեր թուագրութեան առաջին դարում (66 թուին) կառուցուած է եղել թագաւորական մի տաճար կամ աղօթատեղի: Այդ տաճարը կառուցուել է Տրդատ առաջին թագաւորի օրով (Տիրիթ) Հռովմայեցի և Հայ վարպետների ձեռքով, ոճը Յունա-Հռոմէական է Հայկականի խառնուրդով:

Այդ պալատական աղօթատեղին ներկայումս աւերակ է... իր ժամանակին այդ տաճարի պեղումների վրայ հսկայական աշխատանք է թափել պրոֆ. Մառը. իսկ վերջին տարիներս պրոֆ. Ճարտարագէտ Բունեաթեան աշխատում է տաճարի բակորների հիման վրայ ամրողովին վերականգնել նրա նախկին դրութիւնը: Վերադաս մարմինների որոշմամբ այդ տաճարն իր իսկ քարերով պիտի վերջնական ռեստուրացիայի ենթարկուի: 121 (4418):

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԺԷՔ ԵՔՍՊՈՆԱՏ. — Հայաստանի պետ. պատմական թանգարանը վերջերս ձեռք բերեց հնագիտական և ոսկերչական արուեստի տեսակէտից խիստ արժէքաւոր ոսկէ թանգարժէք մի խաչ. որը գտնուել է պատմական Դուին քաղաքում... պատմական այդ վայրում գտնուած խաչը զուտ ոսկուց է և կշռում է 18 կրամ... Խաչի կենտրոնում առանձին ոսկէ շրջանակի մէջ զետեղուած է մութ-կարմրագոյն մի ակ, որի վրայ նուրբ գծերով թռչուն է փորագրուած... Անկասկած այդ խաչը մի քանի տեսակէտից

հնագիտական մեծ արժէք է ներկայացնում. նախ՝ նա պատրաստուած է տեղական վարպետի ձեռքով և ոչ թէ ստացուած Բիւզանդիոնից... Բիւզանդիոնի հետ Հայաստանի ունեցած առեւտրական յարաբերութիւններից առաջ է շինուած: Խաչի վրայի ոսկեթել հիւսուածքը ընդօրինակուած է այդ շրջանին վերաբերող ճարտարապետական կառուցուածքների խոյակների վրայ քանդակուած յար և նման օրնամենտներից: Միւս կողմից խաչի կենտրոնում... ամրացած ակը, ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ սասանեան շրջանի (3-7րդ դար) գեմմա (կնիք), որն աւելի վաղ ժամանակ է պատրաստուել քան խաչը և սկզբում իրրեւ կնիք ամրացած է եղել մատանու վրայ, յետոյ միայն փոխադրել են խաչի վրայ իրրեւ զարդարանք: (Աս. Շահնաշարեան) 141 (4438):

ԵԹԵՐԱՏՈՒ ԵՒ ԲՈՒԺԱԿԱՆ ԲՈՅՍԵՐԻ ՄԸՇԱԿՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ — ԴԱԼՄԱՏԻՍԻ ԵՐԻՑՈՒԿ. — Այս բոյսից ստացուում է պիրիտէյին կոչուող նիւթը, որը գործադրուում է գիւղատնտեսութեան վնասատուների դէմ պայքարելու համար: Այս բոյսից մեծ քանակութեամբ մշակուում է Ճապոնիայում... Խորհրդային միութեան մէջ Դալմատիայի երիցուկը մշակուում է միայն Հայաստանում: 1934 թուին մեզ մօտ Ստեփանաւանի շրջանի կտեւանի խորհատնեսութիւնը մշակել է 15 հեկտար... ըստ որում հեկտարից ստացուում է մօտ 300 կիլոկրամ ծաղիկ, որը վերամշակուում է համապատասխան գործարանում և արտահանուում է: ԽՈՐԴԵՆԻ. — Խորդենին նոյնպէս բուժական բոյս է, որից ստացուած իւզն օգտագործուում է պարֆիումերիայի մէջ՝ հոտաւէտ օճանելիքներ պատրաստելու համար: Խորդենու հայրենիքը հարաւային Ափրիկան է, որտեղ նա աճում է որպէս բազմամեայ բոյս, մեզ մօտ խորդենին յայտնի է որպէս ծաղիկ... Հայաստանում այդ բոյսի մշակումն սկսւել է 1930 թուից... Երեւանում խորդենու իւզն իր որակով աւելի բարձր է Ափրիկայում և իսպանիայում ստացուող իւզից: ԱՆԱՆՈՒԽ. —

Որի իւզը թանգարժէք է և օգտագործուում է բժշկութեան ու հրուշագործութեան մէջ... մեր անանուխի իւզն իր որակով բարձր է Ուկրաինայի ու Ռ. Ս. Ֆ. Խհ-ի անանուխի իւզերից և բացի տեղում օգտագործելուց՝ արտահանուելու է: Նոյն Ստեփանաւանի շրջանում մշակուում է ԼՈՒՖԱ (մաշակա). վերջինս օգտագործուում է թէ բժշկականութեան մէջ և թէ մեքենաներ իւղելու համար: Այս բոյսից զատ մեզ մօտ մշակուում է նաեւ ԶԱՖԱՆ կոչուող ներկատու բոյսը, որն իր լաւորակ գոյնով բարձրացնում է մեր գորգագործութեան էքսպորտային նշանակութիւնը: Ս. Հար. 68 (4365):

ՀԱՆՔԱՆԻԹԵՐ. — Ուշագրաւ են Հայաստանի քերթաքարերը որոնցից ստացուում են Ասփալտ, քեւքիւն, մագուր, մետաղագաղ և բժշկութեան համար անհրաժեշտ մի քանի նիւթեր. վառուղ թերթաքարերի հանքեր յայտաբերւած են Կոտայքի և Մեղրու շրջաններում... լուրջ հետազոտման են ենթարկուելու քարածխի հանքերը. դեռ 1931 թուին Հայաստանի կառավարութեան առաջարկով հետախուզւեցին Վեդու շրջանի Զերմանիս գիւղի շրջակայքում գտնուող քարածխի հանքերը, որի քարածուխը համարւում է բարձր որակի և նրանից կարելի է ստանալ կոքս... Լուրջ աշխատանք է կատարւում Ալլահվերդու շրջանի Դսեղ գիւղի մօտ գտնուող հրաւայուն կաւահանքի հետախուզման ուղղութեամբ... վերջերս Մոսկայում կատարուած քիմիական անալիզները ցոյց են տուել որ Դսեղի հրակայուն կաւը բարձր որակի է. նա դիմանում է 1680 աստիճան ջերմութեան: Հետազոտւելու է նաև քարեղի, օքրայի և դիաթալիտի հանքերը: 70 (4367):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍԱԳԷՏՆԵՐԸ ԼՈՆԴՈՆԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԵՍՈՒՄ. — Արտասահմանի հետ կուլտուրական կապ պահպանող(Վոկս) կազմակերպութեան հրաւերով վերջերս Լոնդոնում բացուած գրաֆիկական ցուցահանդէսին Հայաստանից մասնակցեցին 12 արուեստագէտներ... Ցուցահանդէսում զը-

նուած են խորհրդային արուեստագէտներին մի շարք լաւագոյն գործերը, որոնց թուումն նաեւ խորհրդային Հայաստանի երիտաւարդ նկարիչ Արարատ Ղարիբեանի՝ ժողովրդական արտիստ Վ. Փափագեանի պորտրէն և վաստակաւոր նկարիչ Լ. Ազրեանի երկու ջրաներկ պէյզաժը Հայաստանի բնութիւնից: 76 (4373):

ՌՈՄԱՆՈՍ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ ՄԱՀՐ. — Մարտի 30-ին թիֆլիսում՝ սրտի սկզբողից վախճանեց յայտնի հայ կոմպոզիտոր Ռոմանոս Մելիքեանը:

Մահը վերջ տւեց մեր երաժշտական կուլտուրայի ամենապարծառ դէմքերից մէկի կեանքին՝ որի դերը չափազանց խոշոր է եղել մեր երաժշտութեան պատմութեան մէջ:

Ռ. Մելիքեան ծնւել է Ղզլարում: Ընդհանուր կրթութիւնն ստացել է Ռոստովում, իսկ երաժշտականը՝ նախ Մոսկւայի, ապա Լենինգրադի կոնսերւատորիայում... եւ... ամբողջ երեսուն տարի անխոնջ ու անդուլ իր երաժշտական գիտութիւնը, իր կեանքը նուիրեց մեր երաժշտ. կեանքի հանգուցային խնդիրներին լուծմանը...: 1921թ. Հայաստանի Լուս. Ժող. կոմ.ի նախաձեռնութեամբ և Ռ. Մելիքեանի ջանքերով Երեւանում բացւում է երաժշտական ստուդիա...:

«Չորոշխոր» և «Չառ ու վառ» երգերի՝ այդ հմայիչ թիթեռների հեղինակը... իբրեւ ստեղծագործող՝ խորապէս լիրիկ է: Արուեստագէտի երաժշտ. ժառանգութեան մէջ կան նաեւ զրամատիզմի խոր շեշտեր: Ռ. Մելիքեան բարձր ճաշակի տէր արուեստագէտ էր:

Լուսաւորութեան Ժողովրդական կոմիտէի քիւտոր կոմպոզիտոր Ռ. Մելիքեանի յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով՝ որոշում է.

1. ՀՍԽՀ Երեւանի Պետ. կոնսերւատորիայի գիտահետազոտական կաբինետը կոչել կոմպոզիտոր Ռոմանոս Մելիքեանի անուն. — 2. Երեւանի Պետկոնսերւատորիայում պահել Ռ. Մելիքեանի անուն 5 թոշակառու՝ հետեւեալ ֆակուլտետներում.

Ռ. — Երկու թոշակառու՝ վոդալի, — Բ. — Երկու թոշակառու ստեղծագործականի — Գ. — Մէկ թոշակառու մանկավարժականի: 3. Կուլտուր Պատմ. թանգարանի երաժշտ. բաժնում յատուկ տեղ յատկացնել Ռ. Մելիքեանի երաժշտ. արխիւի համար: — 4. Յանձնարարել Պետհրատին՝ հրատարակելու Ռ. Մ.ի տպած և անտիպ գործերը: — 5. Լուսժողկոմատին կից սահմանել Ռ. Մ.ի անւան մասսայական երգերի մրցանակաբաշխութեան տարեկան ֆոնդ՝ 3000 Ռուբլի սահմաններում: 4372-4376:

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐԵԱՆԻ. — մահուան 15 ամեակի առթիւ... խորհրդային գրողների միութեան նախաձեռնութեամբ կայացաւ բազմամարդ երեկոյ: Ներածական խօսքով հանդէս եկաւ Հ. Խ. Գրողների միութեան նախագահ ընկ. Դր. Սիմոնեանը... նա ընդգծեց այն խոշոր ազդեցութիւնը, որ ունեցել է և ունի տաղանդաւոր բանաստեղծը նախախորհրդային և խորհրդային շրջանների հայ պոեզիայի վրայ: Զեկուցումից յետոյ, ընկ. ընկ. Ստ. Զորեանը և Վ. Թոթովենցը պատմեցին իրենց հետաքրքիր յուշերը Տէրեանի մասին: Վերջում վաստ. դերասանուհի Արուս Ոսկաւ նախն արտասանեց Տէրեանի բանաստեղծութիւններից մի քանիսը: 8 (4305):

ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐԻ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ. — ՀՍԽՀ Կենտրոնական գործադիր կոմիտէի նախագահութեան որոշումը: ՀՍԽՀ բնակավայրերի անունները փոփոխել և ուղղել, եւ ներով այդ բնակավայրերի տեղագրական, կլիմայական և այլ պայմաններից, համաձայն հետեւեալ ցուցակի.

ՅՈՒՑԱԿ

ՀՍԽՀ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՓՈՓՈԽՄԱՆ, ՈՒՂԴԱՆՄԱՆ ԵՒ ՃԵՂԲՄԱՆ

ԱՊԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆ

Բաշապարան	Ապարան
Աւերուցակ	Քուչակ
Տամբուլ	Մաւաւան
(Ընկ. Աւբանազ	Մաւաւանի անունով)
Քեշիշֆենդ	Գեղարօտ
Մոլլաղասում	Զովունի

ԱՂԱՐԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
ՇՐՋԱՆԸ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ԱՄԱՍԻԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
ՇՐՋԱՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ	
Թուրքի Ղարաբաղի խառնարան	Կարաբաղի խառնարան
Հայ Ղարաբաղի խառնարան	Յենիօլ
Ղարաբաղի խառնարան	Գեաթի
Սուլթանապատ	Շուրապատ
Ղարաբաղի խառնարան 3-րդ	Զորաշէն
ԱՇՏԱՐԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Ուշանալանք	Ուշանալան
Ղարաբաղի խառնարան	Ոսկեւազ
Ղարաբաղի խառնարան	Փոքրաւան
ԱՂԱՐԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Խաչի գուռ	Ծաղկաշատ
Որնակ	Աղնէր
ԱՍՏԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Գարաբաղի խառնարան (Ընկ. Գեորգ Ա. Թարբեկեանի անունով)	Ա. Թարբեկեանի անունով
Ելենովկա	Սեւան
Փաշադիւղ	Մարմարիկ
Սուխոյ Ֆոնտան	Ֆոնտան
Ն. Միխայէլովկա	Միխայէլովկա
ԱՐԹԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Զորքուլ	Զորքի
Խաչքիւտա	Փարոս
Բողազքեան	Զորակապ
Բողազքեան	Սարակապ
Մոլլաղասում	Մարալիկ
Մեծ Արաւազ	Մանթաշ
ԲԱՍԱՐԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Աղբիւս	Աղաղ
Սառնախաչ	Գիւնէյ
Զարգիւլ	Զառքենդ
Ղարաբաղի խառնարան	Աղուլ
Կարաբաղի խառնարան	Աղիւլու
ԳԻՒՄԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Զեբուլու	Ծովագիւղ
Պողոսքիւտա	Շեմախեան
(Ընկ. Եղիշէ Շեմախեանի անունով)	
ԼԵՆԻՆԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Հաջի Նազար	Կամոյ
(Ընկ. Կամոյի անունով)	
Մեծ Քափանակ	Մուսայէլեան
(Ընկ. Սերգէյ Մուսայէլեանի անունով)	
Ղարաբաղի խառնարան	Ախուրիկ
Աղբիւս	Ղարաբաղի խառնարան
(Ընկ. Բաբրաւ Ղարաբաղեանի անունով)	
ՎԱՂԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Հաջի Ղարա	Այգեշատ
Խաչափարախ	Զաւաթ
Վ. Թուրքիւտա	Ապաղա
Ն. Թուրքիւտա	Լուսաղեղ
Քեորփալու	Արշալոյս
Հաջիւր	Մրգաստան
Շորուլ Գեմուրչի	Գեմուրչի
Շորուլ Մեհմեդաբ	Մեհմեդաբ
ԿՈՏԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Բաշգեառնի	Գառնի

Ղարաբաղի խառնարան	Ապաղա
Գեորգիւտա	Կապուտան
Քեորփալու	Գեորգիւր
Ճաթղուան	Հրազդան
ՂԱՐԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
ՇՐՋԱՆԸ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ	
Ղարաբաղի խառնարան	Կիրովական
Նիկիտինոյ (Ընկ. Վանեա Ֆիոլետովի անունով)	Ֆիոլետովոյ
Խաչի գիւղ	Գեորգի
Ղամիշու	Եղեգնուտ
ՍՏԵՓԱՆԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Ղարաբաղի խառնարան	Կարաբաղ
Վորոնցովկա (Ընկ. Մ. Խ. Կալինինի անունով)	Կարաբաղ
Զորքենդ	Կարաբաղ
Կոթուրբուլաղ	Կարաբաղ
ՔԵՇԻՇՖԵՆԴԻ ՇՐՋԱՆ	
ՇՐՋԱՆԸ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ՄԻԿՈՅԵԱՆ	
Քեշիշֆենդ	Միկոյեան
(Ընկ. Անաստաս Միկոյեանի անունով)	
Հասանքենդ	Հասանքենդ
Ղարաբաղի խառնարան	Գեորգի
ՓԱՏԱՂԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
ՇՐՋԱՆԸ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ԱԶԻԶԵԿԱՆՈՎ	
Փաշալու (Ընկ. Մաշադի Ազիզբեկովի անունով)	Ազիզբեկով
Սուլթանաբեկ	Բարձրունի
Իթղուան	Գիւլիստան
ԻԶԵՎԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Քրդեւան (Ընկ. Ենոք Մկրտումեանի անունով)	Ենոքեան
Խաւարաձոր	Լուսաձոր
Կոնէն	Գեորգի
ԹԱՂԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Մաղարշուղ	Շենիկ
Սիւաչի	Շարաշիկ
Ղուրդուղուլի	Ոսկեթաս
Փերմալաք	Արեգ
Օձի Ղըշլաղ	Զորասան
Զորբա	Սորիկ
Սչանլու	Աւթոնա
Գուրգենդ	Բառոժ
ՂԱՐԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
ՇՐՋԱՆԸ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՀՈԿՏԵՄԵՐԵԱՆ	
Սարգարաբաղ	Հոկտեմբեր
Ղուրդուղուլի	Արմաւիր
Հաջի Բայրամ	Բայրամ
Քեորփալու	Սովետական
Մոլլաբաղալ	Բաղալ
Մոլլաբայաղեա	Բամբակաշատ
ՆՈՐ ԲԱՏԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Քեորփալու (Ընկ. Բատիկ Բատիկեանի անունով)	Բատիկեան
ՍՄԻՐԱՅԻ ՇՐՋԱՆ	
Ղարաբաղի խառնարան	Սիւալան
Աղբիւս	Սալվարդ